MODELUL CULTURAL – REPER ÎN PROFESIONALIZAREA CADRELOR DIDACTICE

Vali Ilie
DPPD, Universitatea din Craiova,
Brainstorming71@yahoo.com

Abstract

Building a model teacher assumes the existence of an axiological consciousness. As a carrier, transmitter and creator of values a teacher plays an important part as he or she continues to be a cultural model that embeds authentic values.

We consider that the beauty of cultures lies in their diversity. There are multiple cultural shades that render diversity to societies, without which conections among people would be standardized and devoided of interest. From all functions of education, the cultural one seems to be very important as the role of education is that of mediating openness to the world of values and of forming their attitudes of receiving and valorizing.

Keywords: model, culture, values, teacher

Argument pentru necesitatea cunoașterii modelelor culturale

Complex de tipare comportamentale și atitudini interrelaționale, cultura amprentează spațiul social. Cultura este un fenomen colectiv, iar bazele culturii școlii se regăsesc în cultura națională. Fiind în corespondență cu valorile, simbolurile și credințele de bază ale comunității/societății, cultura școlii are în centrul devenirii ei un anumit *model cultural*. Clar definit, fără a lăsa loc interpretărilor, acesta păstrează individul uman într-un anumit cadru de valori, oferindu-i o serie de repere axiologice, în funcție de care de definește, în raport cu care se identifică și se dezvoltă ca personalitate armonioasă (din punct de vedere intelectual, moral, estetic etc. – în acord cu el și cu ceilalți). Schemă a trăsăturilor definitorii, a idealurilor și aspirațiilor indivizilor, grupurilor și comunităților, modelul propune egalizarea ontologică a experiențelor culturale și încurajează acceptarea diversității.

Considerăm că raportarea la modelele culturale este esențială pentru înțelegerea specificului național și al diferențelor interculturale. În plan

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

educațional, raportarea la model reprezintă un prim pas în conturarea procesului de formare a viitorilor profesori. Noile cerințe, standardele impuse de comunitatea educațională la nivel european şi mondial solicită un anumit profil al profesorului, noi competențe profesionale şi, prin urmare, un stil democratic, socio-afectiv pozitiv, flexibil, adaptabil, comunicativ deschis. Relaționarea, comunicarea, parteneriatul, cooperarea sunt doar câteva din valorile pe baza cărora se poate contura, forma şi dezvolta demersul, programul de formare a viitorilor profesori.

Cultura (ca o sumă de modele) devine educativă prin relația cu subiectul, iar educația există atunci când subiectul are conştiința intrării într-un câmp cultural care îi conferă autenticitate, îi pune la dispoziție modele ale culturii umane, modele la care să reflecteze şi din care să se inspire în procesul de devenire a personalității. Transformarea omului din entitate biologică în ființă culturală presupune existența unui ideal, a unui model cultural, al unui model dezirabil de personalitate.

Modelele culturale (caracteristica, esența culturală – Allport; habitusul produs de istorie – Bourdieu; modele de conduită – Herskovits; ghiduri directive, prescripții, norme culturale elaborate de societate – Gurvith; mod de conştientizare, internalizare şi utilizare a unui sistem de simboluri şi valori specifice culturii unei societăți – Batâr) sunt rezultate ale existenței şi evoluției ființei umane (Batâr, 2000). Servind drept reper, cultura furnizează modele pentru rolurile actorilor sociali. Pentru a înțelege modelul, aceştia trebuie să decodifice simbolul social (supralicitându-l uneori) şi relevanța lui în timp şi spațiu.

Ni se pare importantă şi utilă relația dintre modelul cultural şi formarea modelelor de comportament, ca interacțiuni ale indivizilor cu societatea şi cu cultura. În funcție de modelele de comportament sunt stabilite anumite standarde de comportament, înțelese ca variabile standard pe care individul speră să le atingă, dar este şi constrâns să le repecte în contextul în care cultura este înțeleasă ca mod de viață al unei societăți. R. Linton afirmă că normele de personalitate diferă de la o cultură la alta, că membrii fiecărei societăți vor prezenta întotdeauna variații individuale considerabile în ceea ce privește personalitatea şi că cea mai mare parte a acestui şir de variații şi cea mai mare parte a aceloraşi tipuri de personalități pot fi găsite în toate societățile (Linton 1968, 154).

Deoarece în contexte culturale diferite există modele diferite, este nevoie de o selecție şi o specificare a modelelor culturale, pe care să se dezvolte cele pedagogice. *Taxonomia modelelor pedagogice* surprinde diversitatea acestora (apud Bîrzea 1995, 123-128):

1. *Modele-element*: corespund unei viziuni atomiste, prin care se iau în considerație entitățile, segmentele şi palierele, nu ansamblurile (ex. predarea, învățarea, evaluarea);
2. *Modele-unitate*: încurajează sinteza şi relațiile semnificative, dezvoltând

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

o viziune sincretică, integratoare (ex. strategia didactică);

3. *Modele-tip*: devin normă sau criteriu de referință, acceptat prin repetare (ex modelul de operaționalizare al lui Mager, preluat și reprodus în toate limbile și în toate comunitățile pedagogice);
4. *Modele-categorie*: sunt ideile foarte generale după care se orientează conduitele (ex. educație, formare, socializare);
5. *Modele fizice*: sunt analogii tridimensionale, care păstrează foarte multe asemănări cu originalul;
6. *Modele iconice*: sunt reproduceri bidimensionale (ex. tabele, scheme, diagrame, schițe, organigrame, grafice, desene);
7. *Modele simbolice*: sunt cele în care configurația originalului este redată sub forma unor relații matematice sau formale;
8. *Modele de simulare*: se realizează cu ajutorul computerelor și reproduc activitatea celor mai complexe sisteme umane;
9. *Modele desriptive*: arată cum este sau cum funcționează o structură, un fenomen, o instituție, o relație, un tip de conduită;
10. *Modele prescriptive*: arată cum trebuie să fie (sunt prezentate fie sub formă de planuri, scheme recomandate, fie sub formă euristică);
11. *Modele prognostice*: sunt analogii care inversează relația de modelizare (în loc să se plece de la original spre model, se construiește mai întâi un model care anticipează starea previzibilă a originalului viitor pornind de la premisele sale actuale);
12. *Modele teoretice*: reprezintă axiomatica unei teorii (originalul este construit din aserțiunile teoriei, fiind „purtătorul ei de cuvânt").

Indiferent de tipul de model abordat, școala este unul dintre sistemele strategice ale unei societăți. Orientarea umanistă și instruirea centrată pe cel care învață constituie principalele concepții teoretice care fundamentează, în toate țările, elaborarea standardelor profesiei pedagogice, ca fenomene perfectibile, care se cer adaptate permanent, în ritmul schimbării exigențelor impuse educației de către societate. Profesionalizarea carierei didactice este necesară și în țara noastră, atât timp cât se conturează un model al profesiei didactice, iar pregătirea cadrelor didactice are la bază standardele profesiei.

În funcție de paradigma culturală, modelul de profesionalizare capătă un specific aparte. Când practica atașată modelului de profesionalizare nu dă rezultatele așteptate, schimbarea culturală este una din soluții, deși ea nu se realizează în timp scurt, ci presupune parcurgerea mai multor faze. Procesul de învățare (care apelează, într-o primă fază, la negocierea subiectivă cu noile semnificații, iar apoi la asimilarea unor noi modele culturale și consolidarea treptată a lor) este dificil de realizat, durează și întâmpină adesea rezistență. Pendulând între globalism și etnocentrism (bastion de prezervare a identității culturale), cultura este un fenomen social, un rezultat al intervenției sociale, iar modelul cultural un reper în inițierea și dezvoltarea practicilor (educaționale).

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

Specificul unor modele culturale

Modelul cultural american (importat acum peste tot în lume) are la bază două deziderate filosofice iluministe: problema fericirii și a libertății. Atlantidă modernă, America de Nord este o insulă noutății, un teren propice experimentalismului modern și postmodern. Privit ca model al democrației sau ca jandarm al lumii, modelul cultural american suscită cele mai contradictorii interpretări și încurajează diversitatea. Poate cel mai bine vândut model cultural (prin excelență reformist), pendulând între spiritul religios și cel de libertate (Alexis de Tocqueville) acesta se caracterizează prin imanență și politici reformiste. De-a lungul vremii, cultura națională americană a influențat cultura marilor organizații. Se poate vorbi de existența unui grad mare de autonomie și de prezența sindromului „We are number 1", de dorința de victorie care alimentează lupta pentru putere, supremație, afirmare și reușită. Această valoare se obiectivează în mentalitatea de învingător inculcată încă din copilărie și consolidată în dezvoltarea ontogenetică.

Modelul cultural japonez este unul mai puțin mediatizat, însă Japonia oferă puncte de atracție pentru orice analist deoarce, pe baza principiilor morale, a reușit să construiască „pacea socială". În cultura națională japoneză nucleul de valori cuprinde: armonia și colaborarea, curtoazia și supunerea, recunoștința, corectitudinea. Comunitatea și societatea sunt privite ca extensii ale familiei și poate că o astfel de abordare conduce spre o mai bună înțelegere între oameni, între generații. Organizațiile japoneze (între care școala) îmbină valorile culturale ale samurailor (aspect care ne ajută să înțelegem mai bine spiritul de sacrificiu) cu valorile celor care lucrau pe plantațiile de orez (pretext ce ne facilitează înțelegerea dezvoltării solidarității interumane). Această îmbinare a făcut din companiile japoneze organizații puternice, prospere și eficiente, în care eșecul este înfruntat și trăit cu demnitate, în care onoarea înseamnă mai mult decât câștigul material.

Studiile referitoare la modelele culturale scot în evidență o serie de *caracteristici, dimensiuni* sau *indicatori* care definesc valorile, atitudinile și comportamentele oamenilor. Prezentăm, selectiv, câteva dintre acestea, pe care noi le-am considerat mai importante:

- *Context înalt, ridicat de comunicare* (HG: high contex – culturi înalt contextualizate: modelul japonez; estul comunică indirect și implicit: modelul chinez) versus *context slab, scăzut de comunicare* (LC: low context – culturi slab contextualizate: modelul german; vestul comunică direct și explicit: modelul american) (Hall 1976; Hall și Hall 1990);
- *Individualism* (cultura occidentală) versus *colectivism* (cultura orientală) (Hofstede 1980; Triandis 1990);
- *Masculinitate* versus *feminitate* (Hofstede 1980);
- *Distanță mare față de putere* versus *distanță mică față de putere* (Hofstede 1980);

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

- *Grad mare de evitare a incertitudinii* versus *grad mic, scăzut de evitare a incertitudinii* (Hofstede 1980);
- *Orientarea pe termen lung* versus *orientarea pe temen scurt* (Hofstede 1980);
- *Asertivitate* (cultura americană este una asertivă și agresivă – asertivitatea trebuie încurajată) versus *armonie interpersonală* (cultura japoneză) (Wenzhong și Grove, apud Qingxue, Liu, 2003);
- *Egalitate* (implicare, inițiativă: în Occident) versus *ierarhie* (centralizare, respect pentru autoritate: în Orient) (Trompenaars 2001);
- *Secvențial* (în culturile secvențiale, oamenii încearcă să facă o singură activitate, într-o perioadă dată: cultura americană) versus *sincronic* (în culturile sincronice, oamenii încearcă să facă mai multe activități într-o perioadă dată: cultura mexicană) (Trompenaars 2001);
- *Neutru* (în culturile în care oamenii își stăpânesc sentimentele: Japonia, Marea Britanie) verusus *afectiv* (în culturile în care emoțiile sunt exprimate deschis: Mexic, Olanda) (Trompenaars 2001);
- *Abordarea liniară, ordonată, obiectivă a timpului* (culturi monocronice, culturi cu o abordare rigidă la timp: America de Nord, Europa Occidentală) versus *abordarea subiectivă, pe mai multe planuri ale timpului* (culturi policronice, culturi cu o abordare flexibilă la timp: America Latină, Orientul Mijlociu) (Gesteland 2012).

Modelul cultural european acordă o mare importanță rațiunii. Modelul cultural european la care face referire C. Noica sugerează o perspectivă interesantă asupra culturii. Cultura europeană nu reprezintă o cultură printre altele, pentru că Europa a descoperit restul lumii și nu restul lumii pe ea (Africa a fost scoasă de ea din primitivitate, Asia a fost trezită din somn – prin influența marxismului european). O singură lume ar putea opune valori specifice față de modelul european: lumea indiană. Până la cultura europeană, toate celelalte știute nouă au fost parțiale, au cunoscut numai un colț din Terra. Cultura greacă a practicat valorile mari (adevărul, binele, frumosul) și cea europeană le-a gândit ca atare, le-a văzut varietatea și le-a oferit mai departe.

Majoritatea popoarelor occidentale au avut șansa de a se afirma în istorie. Cele aparținând centrului și răsăritului Europei și-au consumat o parte din energia creatoare în lupta pentru independență. Poate de aceea nu s-au impus ca modele, nu au avut repere solide care să reziste în timp. Modelul culturii europene exprimă, la fiecare treaptă, o ieșire din condiția naturală a umanității și se propune ca o variantă de existență, de ființare originală.

Modelul cultural românesc se creionează în raport cu specificul național. Pornind de la analiza mentalității vechilor greci, a romanilor, a francezilor, a germanilor, rușilor etc., D. Drăghicescu a ajuns la concluzia că „românii sunt o rasă occidentală cu obiceiuri orientale” (deoarece au o inteligență vioaie, dar un caracter slab). Printre defecte se numără: pasivitatea defensivă, neperseverența, resemnarea, dependența de cineva (ex. de sultan, de țar, de tătuc).

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

C. Rădulescu-Motru propune o analiză comparativă a manifestărilor sufleteşti ale românilor cu cele ale popoarelor culte apusene. Printre trăsăturile distinctive ale mentalului colectiv românesc se numără: individualismul, indisciplina în economie, toleranța, ospitalitatea, iubirea de dreptate și religiozitatea. Individualismul nu implică, așa cum s-ar crede, inițiativă în viața publică și socială. A ieși din rândul lumii nu este doar un simplu risc, ci o nebunie, la români; solidaritatea autentică presupune „existența unor personalități puternice și o accentuată probitate morală", însă în psihologia poporului român mai există reziduuri de gregaritate. Chiar respectarea tradiției are câteva consecințe negative: deși copiii frecventează școli concepute după modele occidentale, când ies din școală, muncesc la fel cum au făcut-o strămoșii lor. Lipsei de perseverență în lucrul început i se adaugă indisciplina în economie, iar dacă adăugăm faptul că nici cu timpul nu stăm prea bine (timpul fiind orice pentru român, numai monedă de schimb nu) nu ne mai miră de ce progresul se lasă așteptat.

Pare că „legea precipitării fazelor de evoluție" (St. Zeletin, M. Manoilescu), care susține că societățile întârziate trec mai repede de la un stadiu la altul decât au făcut-o societățile cu evoluție normală (procesul evoluționar este mai puternic decât procesul istoric), nu se aplică și societății românești. Mai degrabă, am fi tentați să acceptăm „teoria evoluției uniforme" (D. Chirot) care susține că toate societățile trec prin aceleași stadii, numai că în epoci diferite (apar unele disfuncții legate de fenomenul întârzierii). Din această perspectivă, este evident că deși stadiile sunt uniforme, perioadele de timp nu sunt uniforme. În contextul evoluției sociale (uneori una uniformă, alteori neuniformă), civilizația evoluează și ea, trecând, cum afirma A. Toffler, de la faza agricolă a *Primului Val*, la faza industrială a celui de *al Doilea Val,* iar apoi la faza electronică a celui de *al Treilea Val* (apud Bădescu 2011).

Predispus existențial mai mult spre zona posibilului decât a realului, însetat de pragmatismul occidental pe care nu l-a experimentat suficient, românul pendulează încă între real și posibil, între umanism și pragmatism, între transcendență și imanență. Aceste carențe în materie de mentalitate sunt compensate, în parte, de trăsăturile pozitive care (sperăm noi) împiedică totala pervertire axiologică. Având tendința de a face concesii și puterea de a nu deznădăjdui în fața morții, românul nu are sentimentul pierderii absolute, sentimentul iremediabilului, ci este clătinat numai dacă i se întrevede vreo limită (a ființei lui). Cu putere de intuiție și imaginație, cu spirit cutezător, inventiv și spontan, românul are nostalgia trecutului (părând păstrător de tradiții, învăluit într-o anume seninătate) și dorința de a fi contemporan timpului său (Vulcănescu 1991, 14-145). Vorbind despre o strategie de comunicare între culturi, absolut necesară, M. Vulcănescu remarca legarea organică a identității noastre culturale de tradiție, de autohtonism.

Analizând *adecvarea educației la particularitățile psihologice ale poporului român*, I.Gh. Stanciu amintește de însușirile noastre negative (apud Stanciu 2002, 113-116):

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

1. Lipsa de rezistență morală în fața dificultăților, lipsa de capacitate organizatorică („bună țara, rea tocmeala”);
2. Lipsa sentimentului de gravitate (R. Poincaré, fost președinte al Franței, în scrierea sa *Au service de la France* spunea despre noi că „suntem la porțile Orientului, unde nu se ia nimic în serios”);
3. Mentalitatea de executant al unor dispoziții de la „cei de sus”;
4. Neglijența față de abuzul comunității;
5. Lipsa de solidarizare pentru salvarea interesului comun;
6. Tendința de a imita, de a împrumuta;
7. Așteptarea momentelor favorabile care să permită strecurarea printre articole de lege și norme morale pentru a dobândi ceea ce se dorește (prototipul acestui tip de român este – după expresia lui M. Vulcănescu – „secătura seducătoare”, în genul personajului Mitică);
8. Lipsa de prețuire a timpului (lucratul în salturi, treaba făcută cu grabă).

De-mitologizarea culturii noastre nu trebuie să diminueze eforturile constructive ale unor creatori de modele (L. Blaga). Modelul cultural se naște pe axele trasate de particularitățile psihologice (cele negative, dar și cele pozitive) și după felul în care se configurează (prin stimularea celor pozitive și frânarea, atenuarea celor negative) putem concepe un anumit model de profesionalizare (în domeniul educației și învățământului sau în alte domenii). Fiind un demers ce se construiește și reconstruiește permanent, raportarea la modele necesită cunoașterea referențialului axiologic. Relația dintre valori și modele este biunivocă (ex. școala germană, centrată pe valori, nu a lasat deoparte modelele; școala americană, centrată pe modele, a subliniat importanța valorilor).

Considerăm îndreptățită afirmația potrivit căreia cultura românească este una de sinteză: „fiind supusă permanent unor ispite axiologice dintre cele mai diverse, spiritualitatea românească este una de sinteză și, datorită acestui fapt, de o accentuată originalitate, neputând fi reductibilă la matricea valorică a nici unei civilizații sau culturi cu care a interferat de-a lungul veacurilor, pe care le-a ispitit la fel cum ea însăși s-a lăsat ispitită de acestea” (Tudosescu 1999, 31).

Valorile și normele rezultate din presupozițiile de bază (acestea reprezentând partea centrală a unei culturi) trimit la conturarea profilului de competență al cadrelor didactice. Felul în care elementele componente se configurează conduce la un model sau altul de profesionalizare. De aceea, este necesară trecerea de la o cultură tradițională, a stagnării, rigidă și conservatoare, la una modernă, a dezvoltării, deschisă și flexibilă. Într-o societate în care „fiecare învață de la fiecare” (G. Văideanu), profesorul își diversifică rolurile pe măsură ce câștigă experiență în activitatea instructiv-educativă. Păstrând rolurile tradiționale (de planificator, organizator, evaluator, consilier, manager, lider), acesta devine persoană-resursă, în vederea generării de noi idei și a schimbului de bune practici, promotor al educației pentru multiculturalism și interdisciplinaritate.

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

Influența modelelor culturale în demersul de profesionalizare a cadrelor didactice

Profesionalizarea presupune descrierea sau elaborarea „identității profesionale", astfel încât să se contureze un profil de competențe structurate într-un „model profesional" (standarde profesionale), care poate fi asimilat sistematic, pe baze ştiințifice (trecerea de la meserie la profesie).

Profesionalizarea activității didactice nu se reduce la formarea unor competențe descrise de sandardele profesionale, ci presupune o abordare creativă, euristică a acestora în contexe educaționale și culturale diferite. Contribuții în sfera formării profesionale centrate pe dobândirea competențelor didactice au avut: F.M. Gerard, X. Roegiers, J. Cardinet, J. E. Ormrod, R.W. Houston, F. Raynal, Dall'Alba G., Sandberg J., A. Reunier, P. Perrenoud, S. Marcus, N. Mitrofan, I. Jinga, C. Cucoş, M. Diaconu, R.M. Niculescu, E. Joița, I. Maciuc, R. Iucu, L. Gliga, I. Jinga, E. Istrate, S. Cristea, I. Neacşu.

Considerând modelele ca o „încarnare" a valorilor, L. Antonesei abordează tema relației dintre valori și finalitățile educaționale, subliniind că educatorul trebuie să redevină un model. Calitatea modelului cultural este dependentă de calitatea *ofertei de modele*. Acestea pot fi (apud Antonesei 2002, 61-66):

1. *Modele reale imediate*: purtătoare de capital cultural, sunt modelele reale, aflate în proximitatea subiectului, care au asupra acestuia efect educativ încă din primii ani de viață;
2. *Modelel reale mediate*: sunt persoane la fel de reale ca și precedentele, dar care nu se află în contact direct cu subiecții în formare, ci prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă și al istoriei culturale;
3. *Modele ideale*: sunt modelele construite mental de subiecți, plecând de la o mare diversitate de modele reale și de la achizițiile culturale ale mediului de referință (ex. profesorul, în general);
4. *Modele ficționale*: sunt cele pe care ni le oferă literatura, artele clasice sau artele moderne audio-vizuale; sunt niște plăsmuiri, uneori mai puternice decât realitatea (ex. Hamlet);
5. *Modelul personal*: este efectul acțiunii celorlalte modele și nucleul idealului cultural al personalității.

Profilul de competență al profesorului include: competențe profesional-ştiințifice, competențe psiho-pedagogice și metodice (tact pedagogic, măiestrie pedagogică), competențe psiho-sociale (de comunicare, socio-afective, de intercunoaștere), competențe manageriale (de planificare, proiectare, programare, de dirijare/control/îndrumare, de decizie, de consiliere, de evaluare și reglare), competențe morale. Competențele culturale au un rol aparte și îi recomandă pe profesori ca ființe culturale.

Deoarece profesorul furnizează repere valorice şi comportamentale în calitatea sa de purtător, transmițător şi creator de valori, el are o misiune delicată.

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

De aceea, considerăm că implicațiile filosofice ale analizei personalității profesorului aduc un plus de informație şi valoare. Modelul cultural reprezintă un reper al modelului de profesionalizare a cadrelor didactice. În conturarea modelului de formare a profesorilor este necesar să ne raportăm la valorile modelului cultural românesc, în particular, european, în general, şi să găsim „adecvarea", complementaritatea la celelalte modele existente.

Educația universitară este confruntată astăzi cu o serie de cerințe, cele mai multe decurgând dintr-o inautentică cunoaştere a valorilor. Pentru a fi autentic, profesorul trebuie să îşi reevalueze reperele spirituale. P.P. Negulescu explica criza existentă în societate prin accentuarea egoismului, iar T. Vianu punea criza pe seama izolării şi conflictului valorilor, a faptului că oamenii trăiesc cu exclusivitate unele valori, soluția întrevăzută de el fiind „resolidalizarea valorilor" (economice şi teoretice, artistice şi morale, religioase şi ştiințifice, morale şi politice) într-o unitate sufletească. În lucrarea „Destinul omenirii", P.P. Negulescu demonstrează că există un progres istoric al umanității nu doar în domeniile cunoaşterii, ştiinței, economiei, ci şi în domeniul moralității. C. Rădulescu-Motru a căutat factorul cauzal în plan spiritual şi l-a identificat, în lucrările de maturitate, cu absența credinței unanime într-o ordine superioară de adevăr, frumos şi bine suprem, precum şi cu sterilitatea personalismului anarhic; în locul acestora preconiza o nouă „ordine spirituală", un personalism energetic, adică un om producător şi nu imitator de valori culturale (prin oamenii de vocație se mijlocește adaptarea unui popor la mediu).

În condițiile în care la noi în țară nu identificăm dorința de colaborare, de solidaritate între oamenii şcolii, în situația în care profesorii nu mai sunt modele de urmat (din cauza unei superficiale selecții, a dezinteresului pentru nobila lor misiune şi a lipsei de responsabilitate profesională), ne întrebăm dacă nu avea dreptate E. Cioran când afirma că trăim curentele de decadență ale apusului. Întrebându-se de ce intelectualii noştri sunt atât de sterili, filosoful aduce în discuție absența neliniştii interioare, a curiozității, a freamătului care precede creația. Energiile par amanetate unei competiții mărunte şi nu ne mai miră că „toți au răspuns la toate", că „fiecare este cel mai bun în domeniul său de expertiză".

Tinerii caută modele în jurul lor, iar dacă uneori ne refuză ca modele, nu o fac pentru că nu au nevoie de ele, ci pentru că ceea ce le oferim noi nu (mai) reprezintă pentru ei modele. Atunci când nu găsesc modele aşa cum îşi doresc, ei iau ce le vine la îndemână. Aşa a apărut şi omul-kitsch, pe care îl întâlnim la tot pasul şi îl recunoaştem după părerile stereotipice, însoțite întotdeauna de un spirit demagogic. Constatăm şi noi că uneori prea uşor se poate urca scara posibilităților de confort, la toate palierele existând parveniți. Din păcate, până când schimarea nu va veni din rândul societății civile, până când societatea românească nu va deveni conştientă de modernitatea sa – explorânduși-o şi asumânduși-o – cultura românească (reper în formarea profesorilor şi nu numai) va rămâne una arhaică, orală şi rurală.

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

Este de evitat comportamentul de tip *kitsch*. Legat de artă, termenul a fost folosit în Munchen, spre sfârşitul secolului al XIX-lea, de pictori şi comercianţi pentru a desemna imitaţiile, creaţiile ieftine, de prost-gust. El şi-a extins sensurile şi asupra persoanelor, a comportamentelor, conduitei şi stilului de viaţă sau profesional. De fapt, kitsch-ul, pe măsura omului mediocru, este prostul-gust generalizat, înţeles ca reacţie la „teroarea" schimbării şi la lipsa de sens a timpului secvenţial, consecinţă a pustiului psihic şi intelectual.

La M. Călinescu, de pildă, întâlnim şi o latură etică a termenului, unde lipsa de discernământ este „marea calitate" a omului-kitsch. Acesta vrea „să fie minţit într-o manieră frumoasă" (Călinescu 2005, 252), vrea să epateze, sa se remarce indiferent cum şi prin ce mijloace, să trăiască clipa. În era neo-kitsch-ului, omul mediocru este măsura tuturor, îşi schimbă în mod constant preferinţele şi devine uşor influenţabil, alegând să-i placă ceea ce se poartă, ceea ce este în pas cu moda. Are o gândire kitsch şi o concepţie kitsch despre lume şi viaţă. Profesorul trebuie să se ridice la un nivel care să îi permită un mod autentic de fiinţare. Mediocritatea, disproporţia dintre mijloace şi aspiraţii, oscilarea între datorie şi imoralitate nu sunt comportamente specifice cadrului didactic. Omul mediocru nu trebuie să fie lăsat să fie deasupra tuturor lucrurilor. De aceea, considerăm că este nevoie de o selecţie care să preceadă procesul de profesionalizare a cadrelor didactice, selecţie bazată pe identificarea şi valorificarea calităţilor, a aspectelor pozitive specific umane.

În procesul de profesionalizare a cadrelor didactice, accentul trebuie să cadă atât pe competenţele profesionale (competenţe cognitive, competenţe funcţional-acţionale) cât şi pe competenţele transversale (competenţe de rol, competenţe de dezvoltare personală şi profesională). În mediul profesional şi în programele de formare profesională, competenţele generale se definesc prin raportare la competenţele de specialitate. Domeniile şi categoriile de competenţe se operaţionalizează prin *descriptori generali şi specifici*, respectiv:

a) descriptori generali de competenţă: capacitatea de a învăţa, capacitatea de a opera cu conceptele şi metodologia din ştiinţele educaţiei, capacităţi şi atitudini de relaţionare şi comunicare cu mediul social şi cu cel profesional, capacitatea de analiză cognitivă şi evaluare axiologică a mediilor socio-culturale şi politice, a evenimentelor şi conjuncturilor ce au loc în viaţa comunităţii sociale, abilităţi de operare pe calculator şi de acces la reţelele informatice de comunicaţii;

b) descriptori privind competenţe profesionale: capacităţi de proiectare, realizare şi evaluare a procesului educaţional din învăţământul preuniversitar, capacităţi de structurare logică şi transpunere psihopedagogică a conţinuturilor predării şi învăţării în specializarea obţinută prin studiile de licenţă sau, după caz, prin studiile de specializare de nivel liceal sau postliceal, cunoştinţe, capacităţi şi atitudini necesare activităţilor de consiliere a elevilor şi familiilor, capacitatea de a investiga şi soluţiona problemele specifice ale şcolii şi educaţiei;

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

c) descriptori privind competenţe transversale: autonomie şi responsabilitate, atitudine de relaţionare şi comunicare deschisă, sinceră, cooperantă, receptivă, disponibilitate de analiză şi interpretare a valorilor ce descriu o situaţie, un eveniment sau un comportament, imaginaţie creatoare, disponibilitatea de autoreglare a comportamentului în raport cu ceilalţi, stimularea empatiei şi a procesului de a recepta mesajele cu conţinut afectiv, acceptarea evaluării din partea celorlalţi, integritate morală, echilibru caracterial, atitudine critică şi forţă de convingere în promovarea valorilor pozitive autentice ale comunităţii sociale.

În mediul şcolar/universitar, competenţele transversale se definesc prin raportare la competenţele disciplinare; ele sunt competenţe care transcend disciplinele de învăţământ, sunt competenţe transdisciplinare. Considerăm că aici este locul competenţei culturale, indiferent dacă o privim din punct de vedere individual sau colectiv. Aceasta face parte din competenţele-cheie, care reprezintă un pachet multifuncţional, transferabil de cunoştinţe, abilităţi şi atitudini de care au nevoie toti indivizii pentru împlinirea şi dezvoltarea personală, incluziunea socială şi chiar în vederea găsirii unui loc de muncă.

Concluzii

Idealul educativ, văzut ca tip dezirabil de personalitate, ca model comandat de societate, se traduce prin scopuri şi obiective derivate. Acestea au un fundament axiologic, caracteristică ce influenţează raportul lor cu celelalte componente ale procesului de învăţământ, inclusiv relaţia dintre profesori şi elevi. De aceea, contează la ce se raportează profesorii în demersul de formare şi dezvoltare profesională, ce model este semnificativ pentru evoluţia profesională.

Profesorul a fost model multă vreme în clasele de elevi şi profilul de competenţă cerut îl recomandă ca model. Este necesar ca profesorul să identifice principalele valori pe care elevii le preţuiesc, care sunt semnificative pentru ei, în societatea actuală. Grila de valori este mereu în schimbare, valorilor-cadru, general-umane adaugându-li-se mereu altele, cu valoare particulală sau care ţin de o anumită epocă istorică ori sunt specifice unei naţiuni, comunităţi. Considerăm că identificarea unor adevărate repere, găsirea unor modele autentice sunt importante atât pentru evoluţia tinerilor, cât, mai ales pentru orientarea demersului de profesionalizare a cadrelor didactice.

Bibliografie

Antonesei, Liviu. 2002. *O introducere în pedagogie. Dimensiunile axiologice şi transdisciplinare ale educaţiei*. Iaşi: Editura Polirom.

Batâr, D. 2000. Spre o definire şi cunoaştere a paradigmei – concept fundamental al cunoaşterii ştiinţifice. Buletin Ştiinţific al Academiei Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu”. 2(10).

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

Bădescu, Ilie. 2011. *Enciclopedia sociologiei. Teorii contemporane. Serii sociologice și figuri reprezentative*. București: Editura Mica Valahie.
Bîrzea, Cezar. 1995. *Arta și știința educației*. București: EDP.
Bondrea, Aurelian. 1993. *Sociologia culturii*. București: Editura Fundației „România de Mâine".
Călinescu, Matei. 2005. *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*. Iași: Editura Polirom.
Cioran, Emil. 1991. *Cartea amăgirilor*. Bucureşti: Editura Humanitas.
Cucoș, Constantin. 2002. *Pedagogie*. Iaşi: Editura Polirom.
Drăghicescu, Dumitru. 1995. *Din psihologia poporului român*. București: Editura Albatros.
Gesteland, Richard R. 2012. Introduction to Richard R. Gesteland's Patterns of Cross-Cultural Business Behavior. http://www.ais-sprog.dk/02_kulturtraening/Richard-Gestelands-Patterns.pdf. (accesat 25 martie, 2014)
Hall, Edward T. 1976. *Beyond Culture*. Garden City, NY: Doubleday.
Hall, Edward T și Hall, Mildred R. 1990. *Understanding Cultural Differences: German, French and Americans*. Yarmouth, ME: Intercultural Press.
Hofstede, Geert. 1980. *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills, CA: Sage.
Linton, Ralf. 1968. *Fundamentul cultural al personalității umane*. București: Editura Științifică.
Malița, Mircea. 2001. *Zece mii de culture, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI*. București: Editura Nemira.
Moles, Abraham. 1980. *Psihologia kitsch-ului*. București: Editura Meridiane.
Negulescu, Petre P. 1971. *Destinul omenirii*. Bucureşti: Editura Academiei.
Noica, Constantin. 1993. *Modelul Cultural European*. București: Editura Humanitas.
Potolea, Dan și Toma, Steliana. 2013. Standarde pentru profesia didactică. http://www.congresuleducatiei.ro/ckfinder/userfiles/files/SToma_%20DPotolea.pdf. (accesat 15 aprilie, 2014)
Rădulescu-Motru, Constantin. 1984. *Personalismul energetic şi alte scrieri*. Bucureşti: Editura Eminescu.
Rădulescu-Motru, Constantin. 1999. *Psihologia poporului român*. București: Editura Paideia.
Stan, Emil. 2004. *Pedagogie postmodernă*, Iaşi: Institutul European.
Stanciu, Ion Gh. 2002. Pentru o educație adecvată a particularităților psihologice ale poporului roman. Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative. Iași: Editura Polirom: 112-116.
Triandis, Harry C. 1990. Cross-Cultural Studies of Individualism and Collectivism. Cross- Cultural Perspectives, Berman, JJ (Eds.), Lincoln: University of Nebraska Press: 52
Pesqueux, Yvon. 2001. Trompenaars, F. „L`entreprise multiculturelle".

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)

http://mip-ms.cnam.fr/servlet/com.univ.collaboratif.utils.LectureFichiergw?ID_FICHIER=1295877018231. (accesat 09 decembrie, 2013).
Tudosescu, Ion. 1999. *Identitatea axiologică a românilor*. Bucureşti: Editura Fundației „România de Mâine”.
Vianu, Tudor. 1982. *Studii de filosofia culturii*. Bucureşti: Editura Eminescu.
Vulcănescu, Mircea. 1991. *Dimensiunea românească a existenței*. Bucureşti: Editura Fundației „România de Mâine”.
Qingxue, Liu. 2003. Understanding Different Cultural Patterns or Orientations Between East and West.
http://www.staff.amu.edu.pl/~inveling/pdf/liu_quingxue_inve9.pdf. (accesat 20 martie 2013)

BDD-V1827 © 2014 Sitech
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:02 UTC)